

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2021 m. liepos 1 d.
(OR. en)

10404/21

AGRI 321
AGRISTR 51
COH 30

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2021 m. liepos 1 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generaliniam sekretoriui Jeppe TRANHOLMUI-MIKKELSENUI
Komisijos dok. Nr.:	COM(2021) 345 final
Dalykas:	KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI „Ilgalaikė ES kaimo vietovių vizija: stipresnės, sujungtos, atsparios ir klestinčios kaimo vietovės iki 2040 m.“

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2021) 345 final.

Pridedama: COM(2021) 345 final

Bruselis, 2021 06 30
COM(2021) 345 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**Ilgalaikė ES kaimo vietovių vizija: stipresnės, sujungtos, atsparios ir klestinčios kaimo
vietovės iki 2040 m.**

{SWD(2021) 166 final} - {SWD(2021) 167 final}

ĮVADAS. RAGINIMAS PARENGTI ILGALAIKĘ ES KAIMO VIETОВIŲ VIZIJĄ

„Mūsų kaimo vietovės yra mūsų visuomenės struktūra ir mūsų ekonomikos ritmas. Kraštovaizdžio, kultūros ir paveldo įvairovė yra vienas iš svarbiausių ir būdingiausių Europos bruožų. Jos yra esminė mūsų tapatybės dalis ir mūsų ekonomikos potencialas.

Mes branginsime ir saugosime savo kaimo vietas ir investuosime į jų ateitį.“

*Pirmininkė U. von der Leyen, 2019 m. liepos mėn.
(2019–2024 m. politinės gairės)*

ES kaimo vietovės neatsiejamos nuo europinės gyvensenos. Jose gyvena 137 mln. žmonių, t. y. beveik 30 proc. ES gyventojų; jei priskaičiuotume visus mažai apgyventus ir mažo gyventojų tankumo administracinius vienetus ir miestelius, jos užima daugiau kaip 80 proc. Europos teritorijos¹. Plačiai pripažįstamas ir vertinamas jų indėlis į maisto gamybą, gamtos išteklių valdymą, gamtos kraštovaizdžio apsaugą, poilsį ir turizmą. Daugelio mūsų tradicijų, švenčių ir kultūros reiškinių šaknys yra Europos kaimo vietovėse. Kaip pabrėžė Europos Komisijos Pirmininkė Ursula von der Leyen, „kaimas yra neatsiejama Europos dalis“².

Tačiau pastarųjų dešimtmečių socialiniai ir ekonominiai pokyčiai, įskaitant globalizaciją ir urbanizaciją, keičia kaimo vietovių funkciją ir padėtį. Jos taip pat kenčia nuo gyventojų skaičiaus mažėjimo ir senėjimo³. Daugelis europiečių nerimauja dėl yrančios kaimo infrastruktūros ir mažėjančio paslaugų, įskaitant sveikatos priežiūros, socialines, švietimo, pašto ir banko paslaugas, prieinamumo. Kiti reiškia susirūpinimą dėl mažėjančių užimtumo galimybių ir galimo pajamų sumažėjimo kaimo vietovėse arba riboto susisiekiimo ir mažo skaitmeninio junglumo.

Vis labiau suvokiama, kad **kaimo vietovių funkcija ir svarba nepakankamai vertinamos** ir už jas nepakankamai atlyginama. Beveik 40 proc. respondentų, dalyvavusių viešose konsultacijose, surengtose rengiant šį komunikatą, teigė juntantys, kad visuomenė ir politikos formuotojai juos paliko nuošalyje. Reikia reaguoti į šį pojūtį ir į jo priežastis⁴.

Šiuos uždavinius ir problemas siekiama spręsti šiuo komunikatu dėl ilgalaikės ES kaimo vietovių vizijos pasinaudojant **naujomis ES žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos galimybėmis ir COVID-19 pandemijos metu įgyta patirtimi**, taip pat nustatant priemones, kaip pagerinti gyvenimo kaimo vietovėse kokybę, užtikrinti subalansuotą teritorinę vystymąsi ir skatinti ekonomikos augimą kaimo vietovėse naudojantis ką tik

¹ Remiantis 2018 m. LAU (vietos administracinio vieneto) lygmens modeliavimu, atliktu naudojant JRC Eurostato demografinius duomenis. Demografijos atlasas: <https://migration-demography-tools.jrc.ec.europa.eu/atlas-demography/>.

² Internetinis seminaras „Europos kaimo vizija. Kaimo vietovių potencialo išnaudojimas siekiant tvarios ir klestinčios Europos“:

³ Žr. Komisijos ataskaitą dėl demografinių pokyčių poveikio (COM(2020) 241 *final*) ir Žaliąją knygą dėl senėjimo (COM(2021) 50 *final*).

⁴ Daugiau informacijos pateikiama konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais apibendrinamojoje ataskaitoje (SWD(2021) 167 *final*).

sukurtu demografijos atlasu. Jis grindžiamas analize, prognozavimo darbais, išsamiomis konsultacijomis ir bendruomenių indėliu. Komunikate išdėstyta vizija ir nurodytos ją įgyvendinsiančios politikos priemonės, įskaitant geriausios patirties pavyzdžius, kuriuos galima atkartoti. Komunikatas įtvirtina Darbotvarkę iki 2030 m. ir jos darnaus vystymosi tikslus ir padeda juos įgyvendinti.

Kaimo vietovės yra aktyvios ES žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos dalyvės. Tvariai gamindamos maisto produktus, saugodamos biologinę įvairovę ir kovodamos su klimato kaita jos atlieka svarbų vaidmenį siekiant Europos Sąjungos žaliojo kurso⁵, strategijos „Nuo ūkio iki stalo“⁶ ir biologinės įvairovės⁷ tikslų. Be to, naujas technologijas kaimo vietovėse būtina diegti ir tam, kad būtų įgyvendintas Europos skaitmeninis dešimtmetis. Darbas siekiant 2030 m. ES skaitmeninių užmojų tikslų⁸ taip pat gali suteikti daugiau galimybių kaimo vietovių darniam vystymuisi neapsiribojant žemės ūkiu, ūkininkavimu ir miškininkyste. Jis gali padėti kurti naujas gamybos ir dar labiau paslaugų plėtros ir geografinio pasiskirstymo perspektyvas.

Europos kaimo vietovės labai įvairios. Gamtinių ir klimato sąlygų, geografinių savybių, istorinės ir kultūrinės raidos, demografinių ir socialinių pokyčių, nacionalinių ir regioninių ypatumų ir ekonominio klestėjimo skirtumai reiškia, kad nė viena kaimo vietovė nėra tokia pati kaip kitos. Ši įvairovė reiškia, kad reikia vietos lygmeniu parengtų atsakymų ir sprendimų, atitinkančių kiekvienos teritorijos konkrečius poreikius ir galimybes. Be to, teritorinės plėtros strategijos turėtų būti pritaikytos kaimo vietovėms pagal jų individualias savybes ir aplinką. Todėl veiksmai turi būti skirti visų pirma **atokiems ir mažiau išsivysčiusiems kaimo regionams.**

Visuomenės permainos, įskaitant pastaruosius COVID-19 pandemijos sukeltus pokyčius, kaimo vietovėms turėtų **atverti galimybių.** Reikia vengti asimetriško atsigavimo ir užtikrinti, kad visos ES teritorijos turėtų priemonių vienodai atsitiesti po pandemijos.

Europos Komisija, tvirtai laikydamasi savo įsipareigojimo užtikrinti demokratiją ir lygybę ir suvokdama demografinių pokyčių poveikį, yra **pasiryžusi nė vieno asmens ir nė vienos vietovės nepalikti nuošalyje ir priartinti ES prie jos piliečių.** Šiuo komunikatu siekiama suteikti naują impulsą kaimo vietovėms keičiant požiūrį į jas, atveriant naujas galimybes, suteikiant daugiau galios kaimo bendruomenėms, be kurių neįmanoma kurti Europos ateities. Kaimo bendruomenės taip pat atlieka labai svarbų vaidmenį įgyvendinant 20 Europos socialinių teisių ramsčio⁹ principų ir padeda kurti socialiai tvirtą Europą, kuri būtų teisinga, įtrauki ir teiktų daug galimybių.

⁵ Komunikatas dėl Europos žaliojo kurso (COM(2019) 640 *final*).

⁶ Komunikatas dėl strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ (COM(2020) 381 *final*).

⁷ Komunikatas „2030 m. ES biologinės įvairovės strategija“ (COM(2020) 380 *final*).

⁸ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_lt

⁹ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights_lt

Siekiant kuo geriau išnaudoti kaimo vietovių potencialą, būtina užtikrinti subalansuotą teritorinę vystymąsi, **grindžiamą prie vietos pritaikytais metodais**, ir įtraukti visų lygmenų administravimo institucijas, kaip nurodyta neseniai priimtoje naujoje ES teritorinėje darbotvarkėje¹⁰.

Komisija yra įsipareigojusi mažinti regionų nelygybę ir padėti kaimo vietovėms prisivyti kitas. Šis įsipareigojimas nustatytas **SESV 174 straipsniu**, kuriame sakoma, kad ypatingas dėmesys skirtinas „*kaimo vietovėms, pramonės pereinamojo laikotarpio vietovėms bei didelių ir nuolatinių gamtinių arba demografinių trūkumų turinčioms vietovėms, pavyzdžiui, labai retai apgyvendintiems toliausiai į šiaurę esantiems regionams bei salų, pasienio ir kalnuotoms vietovėms*“. Specifinis atokiausių regionų ir jų kaimo vietovių statusas pripažįstamas SESV 349 straipsnyje.

Šie Sutarties principai turi būti taikomi ir įgyvendinami visais lygmenimis: jokia politika, veikla ar priemonė neturėtų stabdyti regioninės konvergencijos ar didinti regionų atotrūkio.

Į tai atsižvelgus, šiame komunikate pateikiama **ilgalaikė ES kaimo vietovių vizija iki 2040 m.** Jame nustatytos veiklos sritys, kuriose reikia stiprinti ir sujungti kaimo vietas ir bendruomenes, didinti jų atsparumą ir klestėjimą. **Kaimo paktas** telks valdžios institucijas ir suinteresuotuosius subjektus veiklai, atitinkančiai kaimo gyventojų poreikius ir siekius. Pridedamas **ES kaimo veiksmų planas** sudarys sąlygas skatinti teritorinę sanglaudą ir kurti naujas galimybes pritraukiant novatoriškas įmones, aprūpinant kokybišku darbu, siūlant kelti ir įgyti naują kvalifikaciją, užtikrinant geresnę infrastruktūrą ir paslaugas, taip pat sustiprinant tvaraus žemės ūkio ir įvairinamos ekonominės veiklos vaidmenį.

¹⁰https://www.territorialagenda.eu/files/agenda_theme/agenda_data/Territorial%20Agenda%20documents/TerritorialAgenda2030_201201.pdf

1. ES KAIMO VIETOVĖS ŠIANDIEN¹¹

1.1. Tendencijos ir uždaviniai

ES visuomenė senėja ir ateinančių dešimtmetį jos narių skaičius pamažu pradės mažėti. Jau dabar **Kaimo vietovių gyventojai**¹² yra vidutiniškai vyresni nei miestelių, priemiesčių ir miestų. Pastaraisiais metais kaimo regionuose gyventojų skaičius vidutiniškai mažėjo, daugiausia dėl neigiamos natūralios gyventojų kaitos¹³, kurią nepakankamai kompensavo teigiama grynoji migracija. Kai kurios rytinės ir pietinės valstybės narės netgi susiduria su abiem iššūkiais, nes natūrali gyventojų kaita ir grynasis judėjimas į jų kaimo regionus buvo neigiami¹⁴. Be to, **labiau tikėtina**, kad iš kaimo vietovių **pasitrauks** jaunos **moterys**, o ne jauni vyrai. Šios demografinės tendencijos, taip pat junglumo trūkumas, infrastruktūros ir našumo problemos ir mažas viešųjų paslaugų, įskaitant švietimą ir priežiūrą, prieinamumas gali prisidėti prie **mažesnio kaimo vietovių**, kaip gyvenimo ir darbo vietos, **patrauklumo**.

Šimtmečiais „kaimas“ reiškė „žemės ūkį“, o milijonai ūkininkų maitino Europos visuomenę. Gyvenimas daugelyje kaimo vietovių, ypač atokesnėse ir periferinėse dalyse, tebėra glaudžiai susijęs su žemės ūkiu – daugiau kaip 40 proc. žemės kaimo vietovėse naudojama žemės ūkiui. Laikui bėgant žemės ūkiui, miškininkystei ir žuvininkystei tenkanti kaimo regionų ekonomikos ir užimtumo dalis sumažėjo ir sudaro 12 proc. visų darbo vietų ir 4 proc. bendrosios pridėtinės vertės, tačiau ši veikla Europos Sąjungoje užtikrina labai svarbų apsirūpinimo maistu saugumą.

Lygiagrečiai vykęs paslaugų (pvz. turizmo ir rekreacijos) reikšmės augimas lėmė struktūrinius daugelio kaimo vietovių pokyčius, o pramonės ir statybos sektoriaus dalis išliko nepakitusi.

Nors nuo 2000 m. atotrūkis dėl didesnio augimo sumažėjo, 2018 m. **vienam kaimo regionų gyventojui tenkantis bendrasis vidaus produktas (BVP)** vis dar buvo gerokai mažesnis (75 proc.) nei ES vidurkis. Atokiems kaimo regionams nepavyko palaikyti didesnio tempo (jų ekonomika ir toliau sukuria apie 70 proc. ES BVP vienam gyventojui). Šios bendros ekonominės aplinkybės aiškiai rodo, kad reikia toliau įvairinti kaimo vietovių ekonomiką, įtraukiant visus aspektus ir sektorius, kad būtų kuo geriau išnaudojamas su paslaugomis ir apdirbimu susijęs jų potencialas.

Vidutinis **užimtumo** lygis ES kaimo vietovėse 2012–2020 m. didėjo (nuo 67,5 proc. iki 73,1 proc., t. y. jis didesnis negu miestuose), o vidutinis **nedarbo** lygis sumažėjo (nuo 10,4 proc. iki 5,9 proc., t. y. jis mažesnis negu miestuose). Ši palanki bendra dinamika gožia situacijų įvairovę, visų pirma labai skirtingą padėtį valstybėse narėse ir tai, kad **jaunimo** nedarbo lygis, palyginti su visų darbingo amžiaus gyventojų, yra didesnis, taip

¹¹ Daugiau informacijos taip pat pateikta prie šio komunikato pridedamame Komisijos tarnybų darbiname dokumente (SWD (2021) 166 *final*).

¹² Skirtinguose duomenų rinkiniuose kaimo vietovės apibrėžiamos skirtingai. Šiame skyriuje svarbiausias skirtumas yra tarp urbanizacijos lygio (DEGURBA) duomenų (susijusių su miestais, miesteliais, priemiesčiais ir kaimo vietovėmis) ir NUTS miesto ir kaimo tipologijos (skiriančios miesto, tarpinius ir kaimo regionus). Daugiau informacijos pateikiama pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento metodikos skyriuje.

¹³ Tai reiškia, kad mirčių skaičius viršijo gimimų skaičių.

¹⁴ Pagal vidutinį metinį kaitos tempą 2014–2019 m.

pat ir kaimo vietovėse. Be to, gyventojų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis 2019 m. buvo didesnė kaimo vietovėse (22,4 proc.), palyginti su miestais (21,3 proc.), miesteliais ir priemiesčiais (19,2 proc.), o dešimtyje valstybių narių kaimo vietovių gyventojų, kuriems gresia skurdas, nuošimtis nuo 2012 m. didėjo¹⁵.

Vyrų ir moterų užimtumo skirtumas kaimo vietovėse yra 13 procentinių punktų (miestuose – 10 procentinių punktų), o kai kuriose valstybėse narėse jis išaugo iki daugiau kaip 20 procentinių punktų. Nuo 2012 m. šis skirtumas ES lygmeniu išliko gana stabilus. Daugiau kaip pusėje valstybių narių ši lyčių nelygybė kaimo vietovėse yra didesnė negu miestuose. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad daug moterų turi mažų garantijų darbo sutartis (pvz., sezoninių darbuotojų) arba atlieka nematomą vaidmenį kaimo bendruomenėse (pvz., talkina sutuoktiniui), todėl jos gali atsidurti pažeidžiamoje padėtyje (pvz., kai kuriais atvejais negali pasinaudoti socialine apsauga arba gauti motinystės išmokų). Be to, moterys yra svarbi klestėjimo ir socialinės įtraukties kaimo vietovėse varomoji jėga, konkrečiai, kai imasi verslų.

Aukštąjį **išsilavinimą** turinčių gyventojų dalis¹⁶ kaimo vietovėse tebėra nedidelė, nors ir didėjo nuo 18 proc. 2012 m. iki 22 proc. 2019 m. Skirtumas tarp kaimo vietovių ir miestų taip pat padidėjo nuo 17 procentinių punktų 2012 m. iki 19 procentinių punktų 2019 m. (daugumoje valstybių narių jis yra stabilus arba auga). Kalbant apie **pagrindinius įgūdžius** (skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų), daugelyje šalių miesto ir kaimo vietovių pasiekimų atotrūkis taip pat didelis, kaip matyti iš 2018 m. PISA rezultatų. Kalbant apie bent **pagrindinius skaitmeninius įgūdžius**, 2019 m. atotrūkis siekė 14 procentinių punktų (48 proc. kaimo vietovėse, palyginti su 62 proc. miestuose) ir nuo 2015 m. išliko stabilus. Be to, ES lygmeniu švietimo ir mokymo programų nebaigusių asmenų dalis kaimo vietovėse ir miesteliuose yra didesnė nei miestuose. Kai kurių kaimo vietovių mokykloms dažnai sunku užtikrinti kokybišką išsilavinimą, nes jos geografiškai izoliuotos ir mažos. Joms nepakanka infrastruktūros, švietimo pagalbos paslaugų ir patyrusių mokytojų, o jų švietimo pasiūla ribota. Tai gali riboti e. paslaugų diegimą ir galimybes mokytis ir dirbti nuotoliniu būdu, o tai turi įtakos **kokybiškų darbo vietų** prieinamumui kaimo vietovėse.

Gyvenimas kaimo vietovėse labai priklauso nuo galimybės naudotis **kokybiškomis viešosiomis paslaugomis ir infrastruktūra**. Per viešas konsultacijas nustatyta, kad aktualiausi poreikiai yra infrastruktūra, aptarnavimo objektų pasiekiamumas ir galimybė naudotis patogumais, skaitmeninis junglumas ir užimtumas. Ypač pagrindinės paslaugos ir susijusi infrastruktūra, pavyzdžiui, vandens tiekimas, sanitarinės sąlygos, energijos tiekimas, transportas, finansinės paslaugos ir skaitmeniniai ryšiai yra socialinės ir ekonominės įtraukties laidas. Jie papildo kitas įgalinančias paslaugas, pavyzdžiui, vaikų priežiūros, švietimo, ilgalaikės priežiūros, apgyvendinimo, darbo rinkos ir socialinių paslaugų, ir palengvina jų pasiekiamumą, taip pat gali būti svarbus darbo vietų kūrimo šaltinis,¹⁷.

¹⁵ Jaunimo nedarbo lygis yra aukštesnis už bendrą nedarbo lygį visoje ES ir visose srityse. Žr. pridedamą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą (SWD (2021) 166 *final*, p. 58–59 ir 11 pav.) ir [File:Share of people at risk of poverty or social exclusion, analysed by degree of urbanisation, 2019 \(%\) LCIE20.png - Statistics Explained \(europa.eu\)](#).

¹⁶ Šiame kontekste visų gyventojų dalis apima skirtingų amžiaus grupių asmenis.

¹⁷ Europos socialinių teisių ramsčio 20 principas įtvirtina teisę gauti šias paslaugas ir ypač būtinybę remti stokojančius žmones.

Galimybė naudotis viešosiomis paslaugomis ir infrastruktūra priklauso nuo gyventojų tankumo ir artumo, kuris yra nevienodas įvairiose valstybių narių kaimo vietovėse ir skiriasi netoli miesto esančiose kaimo vietovėse ir atokiose kaimo vietovėse¹⁸. Kuo vietovė mažiau urbanizuota ir atokesnė, tuo ilgesnis vidutinis kelio atstumas iki artimiausios paslaugos¹⁹.

Trečdalis kaimo regionų gyventojų gyvena pasienio regione. Šiuose pasienyje esančiuose kaimo regionuose kelių transporto ir traukinių eismas vidutiniškai retesnis, o keleivinių skrydžių pasiekiamumas mažesnis nei kituose kaimo regionuose. Pasienyje esančiuose kaimo regionuose žmonės, norėdami pasiekti pradinę arba vidurinę mokyklą arba ligoninę, turi keliauti toliau, palyginti su kitais kaimo regionais.

Ilgesni atstumai, mažesnis gyventojų tankumas ir didesnės aptarnaujamos teritorijos apsunkina paslaugų teikimą ir prieinamumą kaimo vietovėse. Tačiau siekiant išlaikyti sąžiningą visų piliečių gyvenimo lygį visose teritorijose, įskaitant atokiausias kaimo vietoves ir atokiausius regionus, nepaprastai svarbu **kaimo vietovėse teikti visuotinės svarbos paslaugas, kurios būtų panašios kokybės kaip miesto vietovėse.**

Kaimo bendruomenės taip pat gali patirti didesnes su klimato kaita susijusios pertvarkos išlaidas. Dėl ilgesnių atstumų iki, pvz., ligoninių, mokyklų ir parduotuvių, taip pat dėl priklausomybės nuo privačių automobilių, kuria lemia retas viešojo transporto judėjimas, didėja kelionės išlaidos²⁰. Mažmeninė prekyba, gydytojai, vaistinės, bankai, pašto skyriai, viešasis transportas, vaikų priežiūros įstaigos ir mokyklos yra **kaimo gyvenimo būtinybė ir darbo vietų šaltinis**, taip pat labai padeda užtikrinti, kad **niekas nebūtų paliktas nuošalyje**. Šių paslaugų trūkumas gali greitai pakurstyti nutolimo ir socialinės atskirties jausmą. Maži miestai ir miesteliai gali tapti kaimo traukos ir plėtros veiksniais ir aplinkinėms kaimo vietovėms suteikti galimybę naudotis įvairiomis paslaugomis. Svarbu apsvarstyti ir išbandyti naujus nacionalinių ir regioninių viešųjų paslaugų organizavimo būdus šiam procesui panaudojant skaitmenizacijos pranašumus.

Verslo modeliai ir metodai, pvz., e. paslaugos, judriojo ryšio paslaugų sprendimai, privačiojo ir viešojo sektorių partnerystė, socialinės įmonės, kultūros ir kūrybos sektoriai, taip pat kooperatyvai, gali padėti pasiekti mažiau apgyvendintas vietas ir apskritai yra labai svarbus kaimo socialinio ir ekonominio vystymosi veiksnys. Jie labai priklauso nuo skaitmeninių įgūdžių lygio, tinkamos **skaitmeninės infrastruktūros** prieinamumo ir įperkamumo ir nuo **pajėgumų veiksmingai diegti skaitmenines technologijas**, pavyzdžiui, skaitmeninių paslaugų platformas. Pagrindinė skaitmeninės transformacijos prielaida yra interneto ryšys. Nors pastaruoju metu spartusis plačiajuostis ryšys daug kur buvo įdiegtas, tik 59 proc. kaimo vietovių namų ūkių turi prieigą prie naujos kartos plačiajuosčio ryšio (>30 Mbps), palyginti su 87 proc. visų ES namų ūkių.

Galiausiai kaimo vietovės susiduria su specifiniais iššūkiais, susijusiais su klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimu. Pavyzdžiui, dažnesni nepalankūs klimato reiškiniai, tokie kaip audros, potvyniai ir sausros, ūkininkavimui ir miškininkystės veiklai gali pakenkti labiau negu miestuose vykdomai ekonominei veiklai. Šie sektoriai yra vieni pirmųjų,

¹⁸ Bendras žmonių skaičius 120 km spinduliu.

¹⁹ Tai, be kita ko, mažmeninė prekyba, pradinė mokykla, vaistinė ir bankas.

²⁰ OECD, *Delivering Quality Education and Health Care to All: Preparing Regions for Demographic Change*, OECD Rural Studies, OECD Publishing, Paris, 2021. <https://doi.org/10.1787/83025c02-en>

kurie patirs biologinės įvairovės nykimo pasekmes, kurios kels grėsmę ilgalaikėms nuo jų priklausomų kaimo bendruomenių ekonominėms perspektyvoms.

1.2. Galimybės kaimo vietovėse

Nauji visuomenės poreikiai, žaliosios ekonomikos perspektyvos, skaitmeninių technologijų atveriamos galimybės, taip pat COVID-19 pandemijos padariniai ir nuotolinio darbo masto augimas vėl patraukė dėmesį į kaimo vietoves, kaip į vietas, kuriose gyventi gera, saugu, ekologiška ir kuriose atsiveria naujos socialinio ir ekonominio atsinaujinimo galimybės.

Kaimo vietovių gamtos ištekliai yra svarbiausias turtas, kuriuo naudojantis galima kurti tvarią ir klestinčią ateitį. Tinkamai valdomi **miškingi kaimo kraštovaizdžiai ir natūralios gamtinės zonos** padeda reguliuoti vandens srautus, surinkti anglies dioksidą ir oro teršalus iš atmosferos ir išvengti dirvožemio erozijos, taip pat teikia ekosistemines paslaugas²¹. **Tvarus ūkininkavimas ir tvari miškotvarka**, kurie yra tvarūs aplinkos, ekonominiu ir socialiniu aspektu, padeda išsaugoti deramą darbą ir pragyvenimo šaltinius, ekologines sistemas ir biologinę įvairovę, taip pat didina atsparumą klimato kaitos poveikiui ir rizikai. Tiesiog būtina gerinti pagamintos produkcijos kokybę ir remti ūkininkus, miškininkus ir kaimo verslininkus, kurie padeda **tapti ekologiškesne visuomene ir pereiti prie žalesnės ekonomikos**.

Didesnis dėmesys klimato kaitos švelninimui, be kita ko, **energijos gamyba iš atsinaujinančiųjų išteklių**, kaimo vietovėms atveria galimybę mažinti energijos nepriteklių, su sąlyga, kad bus tinkamai įvertintos ekosistemines paslaugas ir verslo modeliai leis išsaugoti vertę kaimo bendruomenėse.

Europos žaliajame kurse²² – naujoje Europos ekonomikos augimo strategijoje – kaimo vietovėms numatytas svarbus vaidmuo siekiant, kad **iki 2050 m.** ES taptų **pirmuoju poveikį klimatui neutralizavusiu žemynu**. Pereinant prie žaliosios ekonomikos kaimo vietovėse reikės plėtoti **inovacijomis, dalijimusi žiniomis ir bendradarbiavimu** grindžiamą partnerystę visose ekonominės veiklos srityse, tarp visų sektorių įmonių, vietos valdžios institucijų, mokslininkų ir paslaugų teikėjų, be kita ko, per pažangiosios specializacijos procesus²³.

Vienas didžiausių Sąjungos sektorių yra **bioekonomika**. Ji apima žemės ūkį, miškininkystę, žuvininkystę, akvakultūrą ir maisto, pašarų, bioenergijos ir biologinių produktų gamybą. Ji gali padėti ES paspartinti žiedinės ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos kūrimą ir prisidės prie jos maisto sektoriaus ir kaimo vietovių pramoninės bazės modernizavimo ir stiprinimo. Tvari bioekonomika ir žiedinė ekonomika kurs naujas, įvairesnes vertės grandines ir žalesnius, ekonomiškai efektyvesnius procesus, kartu saugodama biologinę įvairovę ir aplinką. 2017 m. bioekonomika sukūrė 614 mlrd. eurų pridėtinės vertės ir ES joje dirbo apie 17,5 mln. žmonių²⁴. Kaimo vietovėse bioekonomika gali paskatinti novatoriškus verslo

²¹ Maes J., et al., *More green infrastructure is required to maintain ecosystem services under current trends in land-use change in Europe*, Landsc Ecol 30:517–534, 2015.

²² https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_lt

²³ <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/what-is-smart-specialisation->

²⁴ Ronzon, T., et al., *Developments of Economic Growth and Employment in Bioeconomy Sectors across the EU*, Sustainability 12, no.11:4507, 2020. <https://doi.org/10.3390/su12114507>

sprendimus ir gali būti remiama tokiomis iniciatyvomis kaip „Kaimai startuoliai“²⁵ ir parama MVĮ.

Greta šių naujų ekonominių galimybių, siekiant kurti darbo vietas nukentėjusiose vietovėse, taip pat reikia rasti būdų, kaip tvariai ir novatoriškai naudoti **buvusias kasyklas ir naudingųjų iškasenų gavybos vietas**, visų pirma atkuriant nualintas ekosistemas ir vietos bendruomenėms teikiamas jų paslaugas.

Naujų galimybių ūkininkams ir kaimo ekonomikai gali atverti **didėjanti vartotojų paklausa** geresnės kokybės **tvaresniems ir sveikesniems maisto produktams, įskaitant ekologiškus produktus**. Stiprinti ūkininkų vaidmenį ir didinti jų pajamas gali padėti perėjimas prie ekologinės gamybos metodų, **trumpų tiekimo grandinių kūrimas, perdirbimas vietoje** ir novatoriški produktai, kaip numatyta ES strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ ir Ekologinės gamybos plėtros veiksmų plane²⁶.

Tokiems sektoriams kaip **turizmas** taip pat naudinga įvairesnė kokybiškos turizmo veiklos pasiūla, pavyzdžiui, veikla ūkiuose, kokybiškų vietos produktų gamyba, tinkamas kraštovaizdžio valdymas, sąveika tarp jūroje ir sausumoje vykdomos veiklos kaimo vietovėse pakrantėje. Šioje srityje daug žadanti koncepcija (ypač kai derinama su tinklu „Natura 2000“) yra **ekologiją puoselėjantys regionai** – geografinės vietovės, kuriose ūkininkai, visuomenė, turizmo veiklos vykdytojai, asociacijos ir valdžios institucijos susitaria tvariai valdyti vietos išteklius pagal ekologijos principus ir metodus. Todėl svarbu atsižvelgti į **mažųjų ir vidutinių ūkininkų** poreikius, kad žemė nebūtų apleidžiama ir kad būtų lengviau gauti galimybę ją naudotis, taip pat kad **ūkininkavimo imtųsi jaunimas, nauji ūkininkai ir moterys**. Kalbama ir apie žemės ūkyje dirbančius asmenis, įskaitant sezoninius ir migrantų kilmės darbuotojus. Taip pat reikėtų remti turizmo pasiūlos plėtrą ir valdymą intensyviai naudojant technologijas ir skaitmenines paslaugas.

Skaitmeninis junglumas yra pagrindinis ekonominės veiklos įvairinimo kaimo vietovėse veiksnys. Jis sudarys sąlygas verslininkams ir startuoliams lengviau steigti ir plėsti savo verslą ir taip sukurti naujų ekonominių galimybių kaimo vietovėms. Inovacijų ekosistemų vystymas sudarys sąlygas kaimo bendruomenėms kaimo vietovėse kurti aukštos kokybės darbo vietas visuose sektoriuose.

Daug galimybių kaimo vietovėms atsivertų gerinant **gyvenimo kokybę ir vietos bendruomenėms įsitraukiant į sprendimų priėmimo procesą**. Aktyvaus dalyvavimo viešajame ir socialiniame gyvenime galimybės, įskaitant meninę ir kultūrinę veiklą, taip pat gali turėti įtakos santykiniam kaimo vietovių patrauklumui.

²⁵ https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/suica/announcements/launch-global-eu-campaign-rural-50-strategy_en

²⁶ Komunikatas dėl ekologinės gamybos plėtros veiksmų plano (COM (2021) 141 final).

2. KAIMO VIETОВIŲ 2040 M. VIZIJA

Vizijai formuoti skirti svarstymai yra pagrįsti kaimo vietovių iššūkiais ir galimybėmis, kurių keletas greičiausiai liks ir ateityje. Rengiant šią viziją, atspindinčią pageidaujamą kaimo vietovių būklę 2040 m., aktyviai dalyvavo piliečiai ir organizacijos iš kaimo vietovių²⁷. Be to, buvo atlikti tam skirti prognozavimo²⁸ darbai. Juos atliekant nagrinėtos pokyčius iki 2040 m. skatinsiančios didžiosios tendencijos²⁹ ir nustatyti pagrindiniai pokyčių **veiksniai**, kurie, tikėtina, formuos **kaimo vietovių ateitį** (žr. 1 diagramą). Kaip reikšmingiausi ir mažiausiai numatomi veiksniai buvo nurodyti **demografija** ir **valdymas**, ir pagal juos buvo parengti keturi **scenarijai**. Kiekvienas iš jų vaizduoja galimą kaimo vietovių ateitį 2040 m., priklausomą nuo to, ar jos pritrauks naujų gyventojų, ar ne, ir nuo daugiapakopio valdymo kokybės. Scenarijuose taip pat atsižvelgta į kaimo ir miesto tarpusavio priklausomybę³⁰.

Svarstant nustatytus veiksnius ir scenarijus ir atsižvelgiant į daugelį konsultacijų išryškėjo keturios viena kitą papildančios **veiklos sritys**, įkūnijančios ilgalaikę viziją iki 2040 m., kylančią iš **stipresnių, sujungtų, atsparių ir klestinčių kaimo vietovių, joms** skirtą ir jų įgyvendinsimą.

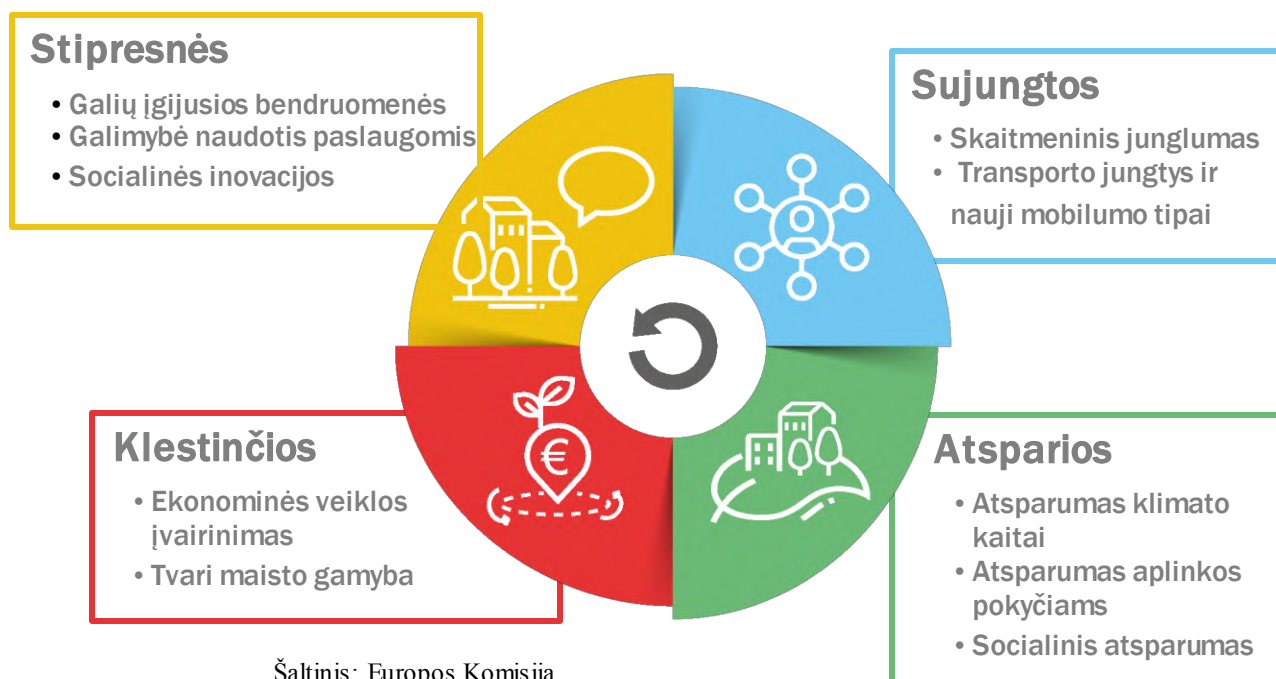
²⁷ Taikant dalyvavimu grindžiamą metodą ir pasitelkiant Europos kaimo plėtros tinklo (EKPT) teminę grupę, žr. EKPT portalą ir prie šio komunikato pridedamą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą (SWD (2021) 166 *final*).

²⁸ Prognozavimas – ateities tyrinėjimo, numatymo ir formavimo disciplina – padeda struktūriškai ir sistemingai plėsti ir naudoti kolektyvinį intelektą siekiant numatyti įvykių raidą ir geriau pasirengti pokyčiams.

²⁹ Didžiosios tendencijos apibrėžiamos kaip ilgalaikės varomosios jėgos, kurias galima stebėti dabar ir kurios greičiausiai turės pasaulinį poveikį. Daugiau informacijos galima rasti Europos Komisijos didžiųjų tendencijų apžvalgos centre.

³⁰ Daugiau paaiškinimų galima rasti SWD (2021) 166 *final* prognozavimo skirsnioje.

1 diagrama. Pagrindiniai kaimo vietovių ateitį iki 2040 m. formuosiantys veiksniai ir keturios papildomos veiklos sritys

2.1. Tvirtesnės kaimo vietovės

„Inovacijas kaimo vietovėse inicijuoja ne didelės įmonės. Jų imasi bendruomenės.“

„Nuo kaimo gyventojų prie kaimo bendruomenių. Visi kviečiami, visi dalyvauja.“

(Iš konsultacijų dėl ilgalaikės vizijos)

Kaimo vietovėse turėtų gyventi galią turinčios ir **gyvybingos vietos bendruomenės**. Siekiant plėtoti pritaikytus, konkrečioms vietovėms tinkamus ir integruotus politikos sprendimus ir investicijas labai svarbu visiems asmenims sudaryti sąlygas aktyviai dalyvauti politikos ir sprendimų priėmimo procesuose, įtraukti įvairius suinteresuotuosius subjektus ir tinklus, taip pat visų lygmenų valdžios įstaigas. Naujos aktyvaus visuomenės dalyvavimo galimybės, pavyzdžiui, konsultacijos su kaimo apylinkių gyventojais arba balsavimas internetu, gali padidinti kaimo vietovių, ypač tų, kurios yra atokiai ir praranda gyventojus, patrauklumą: su žmonėmis būtų kalbama apie sprendimus dėl jų pačių ateities ir apie tai, kaip geriau išnaudoti jų teritorijų kultūrinius ir ekonominius pranašumus.

Nors padėtis valstybėse narėse skiriasi, daugelyje ES kaimo vietovių gyventojų skaičius dažniausiai mažėja, jie senėja, ir nuo to gali nukentėti viešųjų ir privačiųjų paslaugų teikimas. Labai svarbu užtikrinti, kad kaimo vietovės būtų patrauklios gyventi ir dirbti. Šiuo atžvilgiu būtina visiems užtikrinti realias galimybes naudotis pakankamai

kokybiškomis pagrindinėmis paslaugomis³¹, pavyzdžiui, vandens tiekimo, sanitarijos, sveikatos priežiūros, energijos, transporto, finansinių paslaugų ir skaitmeninio ryšio. Taip pat turėtų būti kuriami novatoriški paslaugų teikimo sprendimai optimaliai išnaudojant skaitmeninių priemonių teikiamas galimybes ir aktyviai skatinant socialines inovacijas.

2.2. Sujungtos kaimo vietovės

„Kaime vis dar apstu infrastruktūros baltųjų dėmių: trūksta kelių, transporto, nuotekų ir vandens tiekimo tinklų.“

„Plačiajuostis ryšys turi tapti būtina paslauga. Tai tikslo siekimo priemonė – ne pats tikslas.“

(Iš konsultacijų dėl ilgalaikės vizijos)

Tolesnė kaimo vietovių plėtra priklauso nuo **gerų** jų tarpusavio **jungčių** ir jungčių su priemiesčiais ir miestais. Taip jos taptų lengviau pasiekiamos, be to, vietos bendruomenės turėtų daugiau galimybių naudotis įvairesnėmis paslaugomis.

Kalbant apie transportą, reikia išsaugoti ar modernizuoti³² įperkamas viešojo transporto paslaugas ir infrastruktūrą, tokias kaip geležinkeliai, vidaus vandenų ir sausumos keliai, e. judumo sprendimams reikalingos įkrovimo ir degalų papildymo stotelės, dviračių takai, skirtingų rūšių transporto, įskaitant aktyviasias transporto priemones, jungtys, taip pat trumpųjų nuotolių laivybos ir oro transporto jungtys, kurios dažnai yra vienintelė salų ir tam tikrų periferinių regionų susisiekimo priemonė. Taip pat reikėtų toliau nagrinėti kaimo vietovių potencialą tapti darnaus ir inovatyvaus judumo sprendimų plėtojimo, bandymo ir diegimo centrais.

Skaitmeninė infrastruktūra yra pamatinė priemonė, sudaranti sąlygas kaimo vietovėms prisidėti prie **skaitmeninės pertvarkos** ir geriausiai ja pasinaudoti³³. Kaimo vietovėse plėtojant skaitmeninius pajėgumus didės jų patrauklumas. Skaitmeninės technologijos leis teikti paslaugas, pavyzdžiui, daugiarūšių intelektinių transporto sistemų paslaugas, skubią greitąją pagalbą nelaimingų atsitikimų atveju, taiklesnius atliekų tvarkymo sprendimus, pažangiuosius energijos ir apšvietimo sprendimus, išteklių optimizavimo paslaugas ir kt.

³¹ Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plano 20 principas: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_lt

³² Tai apima viešojo transporto ir infrastruktūros pasiekiamumo užtikrinimą pagal [Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją](#).

³³ Komisijos komunikatas „2020 m. strateginio prognozavimo ataskaita. Strateginis prognozavimas – kelias į didesnę Europos atsparumą“ (COM(2020) 493 final).

2.3. Gerovę kuriančios atsparios kaimo vietovės

„Vizija turi skatinti tvarų atsparumą ir integracinę vystymąsi, taip pat didinti gyventojų gerovę.“

(Iš konsultacijų dėl ilgalaikės vizijos)

Kaimo vietovės gali ir turėtų atlikti svarbų vaidmenį įgyvendinant Europos žaliajį kursą. Gamtos išteklių išsaugojimas, kraštovaizdžių, įskaitant kultūrinius, atkūrimas, ūkininkavimo veiklos žalinimas ir tiekimo grandinių trumpinimas padės kaimo vietovėms tapti **atsparesnėms klimato kaitai, gamtiniais pavojams ir ekonomikos krizėms**. Kaimo vietovėms, kaip ekosistemas saugančių paslaugų ir anglies dioksido poveikio neutralumo sprendimų teikėjoms, tenka vis svarbesnis vaidmuo švelninant klimato kaitą ir tvarioje bioekonomikoje bei žiedinėje ekonomikoje. Orientuodamosi į tvarią ūkininkavimo, miškininkystės ir su žemės ūkio (maisto) produktais susijusią ekonominę veiklą ir į diversifikuotą žalesnę ekonominę veiklą³⁴, kaimo vietovės turėtų skatinti anglies dioksido kiekį dirvožemyje didinantį ūkininkavimą ir vietinę aukštos kokybės produktų gamybą bendruomenėse.

Kaimo vietovėms būtų naudingas įvairios tvarios veiklos koegzistavimas. Šeimyninė žemės ūkio veikla turėtų būti vykdoma dermėje su kita ūkine veikla, tinkamomis žemėtvarkos ir zonavimo priemonėmis puoselėjant ir išsaugant tinkamą ekonomikos sektorių autonomiją. Panašiai ir gaminant žemės ūkio produktus reikėtų atsižvelgti į gamybos poveikį vandenims ir jūrų ekosistemoms.

Siekiant stiprinti kaimo vietovių **socialinį atsparumą**, žalioji ir skaitmeninė pertvarka turėtų būti vykdoma sąžiningai ir atsižvelgiant į visų kaimo bendruomenės narių, įskaitant palankių sąlygų neturinčių asmenų grupes, poreikius.

Kad kaimo vietovės taptų socialiai atsparesnės, reikia išnaudoti visus mūsų visuomenės talentus ir įvairovę. Visiems turėtų būti įmanoma persikvalifikuoti ir kelti kvalifikaciją, kad galėtų atsirasti kokybiškų darbo vietų ir galimybių, ir jie turėtų būti vienodai atstovaujami priimant sprendimus nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis. Reikėtų spręsti smurto lyties pagrindu ir lyčių stereotipų problemą. Be to, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas jaunimui ir vyresnio amžiaus žmonėms, neįgaliesiems, vaikams, LGBTQI+ asmenims, migrantų kilmės asmenims ir romų bendruomenėms, nes jiems kartais trūksta galimybių gauti pagrindines paslaugas, pavyzdžiui, tinkamas socialines, švietimo ir sveikatos priežiūros paslaugas.

³⁴ Žr. komunikatą dėl ekologinės gamybos plėtros veiksmų plano (COM (2021) 141 *final*).

2.4. Klestinčios kaimo vietovės

„Tęsti įsipareigojimą remti kaimo vietovių veiklos ir funkcijų įvairinimą panaudojant vietos pranašumus, žinias ir galimybes ir teikiant didesnę paramą mažiems ir labai mažiems projektams, ypač tiems, kuriuos vykdo jaunimas ir bedarbiai, ir taip išvengiant jų pabėgimo į miestus.“

(Iš konsultacijų dėl ilgalaikės vizijos)

Kaimo vietovės gali labiau **klestėti** įvairindamos ekonominę veiklą naujuose sektoriuose, darančiuose teigiamą poveikį užimtumui³⁵, ir didindamos ūkininkavimo ir su žemės ūkio (maisto) produktais susijusios veiklos pridėtinę vertę.

Ekonominės veiklos įvairinimas turėtų būti grindžiamas tvariomis vietos ekonomikos strategijomis, įskaitant priemones, kurios padidintų jų aplinkos patrauklumą įmonėms. Siekiant įvairinti ekonomiką taip pat reikia, kad bendruomenėms taptų pasiekiamas skaitmeninis ir mišrusis švietimas ir mokymas ir jos galėtų įgyti naujų įgūdžių ir puoselėti verslumą. Aktyvesnis mažesnių įmonių tinklų kūrimas gali būti alternatyva konsolidacijai, dėl kurios kaimo vietovės dažnai galiausiai praranda galią ir pelną.

Reikėtų išsaugoti svarų ekonominį žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės vaidmenį. Kuriant trumpas tiekimo grandines, naudojant ženklavimo sistemas, kuriomis pripažįstama vietos ir tradicinių maisto produktų kokybė ir įvairovė, atsirastų teigiamas poveikis vietos ekonomikai. Prie informacijos apie produktus ir jų regionus sklaidos gali prisidėti gamintojų organizacijos, vykdydamos tokią veiklą kaip reklamos kampanijos. Tai taip pat padeda tenkinti didėjančią vietos produktų, susijusių su konkrečiomis kaimo vietovėmis, iš kurių jie gauti, paklausą, ir Europoje savarankiškai apsirūpinti maisto produktais bei išsaugoti jų gamybos tvarumą.

³⁵ Fritsche U., et al., *Future transitions for the Bioeconomy towards Sustainable Development and a Climate-Neutral Economy - Knowledge Synthesis Final Report*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/54a1e679-f634-11ea-991b-01aa75ed71a1/language-en>.

3. KAIMO PAKTAS IR ES KAIMO VEIKSMŲ PLANAS

Vizijos tikslus padės pasiekti Kaimo paktas, ES kaimo veiksmų planas, konkretūs pavyzdiniai projektai ir naujos priemonės (žr. 3.1. punktą). Jie padės kaimo vietovėms atgauti gyvybę, sumažins neigiamų tendencijų poveikį ir leis stebėti pažangą siekiant 2040 m. tikslų ir apie ją informuoti.

3.1. Kaimo paktas. Geresnis ES kaimo vietovių valdymas

„Mūsų kolektyvinių pastangų teigiamas poveikis bus didžiausias užtikrinus tarptautinės, nacionalinės ir vietos politikos, darančios poveikį kaimo plėtrai, dermę ir papildomumą.“

(Iš konsultacijų dėl ilgalaikės vizijos)

Kartu su visų valdymo lygmenų įstaigomis ir suinteresuotaisiais subjektais, remiančiais bendrus šiame komunikate siūlomos vizijos tikslus, bus parengtas Kaimo paktas (žr. toliau). Pakte bus išdėstyta bendra įvairių subjektų dalyvavimo ir bendradarbiavimo ES, **nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis** sistema. Jis padės didinti ES, nacionalinės, regioninės ir teritorinės politikos ir intervencinių priemonių sinergiją, papildomumą ir suderinamumą, kad būtų pasiekti šios ilgalaikės vizijos tikslai ir atliepti bendri kaimo bendruomenių lūkesčiai. Visų valdymo lygmenų ir kaimo plėtros suinteresuotųjų subjektų sąveika bus skatinama per esamus tinklus, kurie bus raginami įtraukti kaimo suinteresuotuosius subjektus.

Komisija dės pastangas, kad Paktas būtų vaisinga priemonė. Nacionalinės valdžios institucijos ir suinteresuotieji subjektai galės dalytis idėjomis apie tai, kaip pasiekti bendrus vizijos tikslus. Dalijimasis patirtimi ir geriausios patirties pavyzdžiais, kaip rengtos strategijos ir veiksmų planai ir kokios konkrečios priemonės buvo taikytos, padės užtikrinti, kad iki 2040 m. visos kaimo vietovės taptų stipresnės, sujungtos, atsparios ir

klestinčios. Valstybių narių, regionų ir vietos valdžios institucijos, kurios dar neparengė kaimo vietovių problemoms spręsti skirtos strategijos ir veiksmų plano, bus raginamos tai padaryti. Ypatingo dėmesio sulauks struktūrinių permainų valdymas ir daugiapakopis bei dalyvaujamas valdymas, kurie leistų parengti ir įgyvendinti kaimo vietovėms labiausiai tinkamus sprendimus.

Keturios kryptys – stiprėjimas, sujungimas, atsparumas ir klestėjimas – apibendrina bendrus kaimo bendruomenių ir suinteresuotųjų subjektų 2040 m. lūkesčius siekiant, kad jos:

- i. būtų **patraukliomis** erdvėmis, kuriamomis **darniai plėtojant teritorijas**, išnaudojančiomis savo specifinį potencialą, tampančiomis **galimybių** erdve, kurioje vietos lygmeniu priimami sprendimai, padedantys susitvarkyti su vietinėmis pasaulinių iššūkių pasekmėmis;
- ii. dalyvautų daugiapakopiame ir į konkrečią vietą orientuotame **valdyme** kuriant integruotas strategijas pagal bendradarbiavimo ir dalyvavimo principus, pasinaudodamos specialiai pritaikytomis kompleksinėmis politikos priemonėmis ir gaudamos naudos iš miesto bei kaimo vietovių tarpusavio priklausomybės;
- iii. užtikrintų **aprūpinimo maistu saugumą**, ekonomines galimybes, **prekes ir paslaugas** plačiai visuomenei, pavyzdžiui, biologines medžiagas ir energiją, taip pat aukštos kokybės bendruomenėse pagamintus produktus ir atsinaujinančiųjų išteklių energiją, sau pasilikdamos teisingą sukuriamos vertės dalį;
- iv. taptų **dinamiškomis** bendruomenėmis, kuriose daugiausia dėmesio skiriama gerovei, be kita ko, pragyvenimo šaltiniams, teisingumui, **klestėjimui** ir gyvenimo kokybei, ir kuriose visi žmonės gerai gyvena ir dirba kartu turėdami tinkamus savitarpio pagalbos pajėgumus;
- v. taptų **įtraukiomis solidarumą, teisingumą ir atsinaujinimą** puoselėjančiomis bendruomenėmis, atviromis **naujai atvykusiems** ir visiems suteikiančiomis lygias galimybes;
- vi. taptų erdvėmis, kuriose siekiant žaliajo kurso tikslų ir prie jų prisidedant, be kita ko, neutralizuojant **poveikį klimatui**, taip pat tvariai valdant gamtos išteklius, tarptų **gamta**;
- vii. visapusiškai naudotųsi **skaitmeninėmis inovacijomis** turėdamos vienodą **prieigą** prie naujų technologijų, ir jose būtų pasiektas masinis skaitmeninis raštingumas ir suteikta galimybių įgyti aukštesnio lygio įgūdžių;
- viii. burtų **verslius, novatoriškus ir kvalifikuotus** žmones, drauge kuriančius technologinę, ekologinę ir socialinę pažangą;
- ix. būtų gyvybės pilnos vietos, kuriose teikiamos **veiksmingos, pasiekiamos ir įperkamos viešosios ir privačiosios paslaugos, įskaitant tarpvalstybines paslaugas**, ir siūlomi konkretiems poreikiams pritaikyti sprendimai (pvz., transportas, švietimas, mokymas, sveikatos priežiūra ir globa, įskaitant ilgalaikę priežiūrą), vyktų socialinis gyvenimas ir mažmeninė prekyba;
- x. būtų **įvairovės erdve**, kurioje geriausiai išnaudojamas jų unikalus turtas, talentai ir potencialas.

3.2. ES kaimo veiksmų planas

Šiuo komunikatu Komisija iš naujo įsipareigoja kaimo bendruomenėms ir kaimo vietovių plėtrai ir siūlo iš pavyzdinių iniciatyvų sudarytą kaimo veiksmų planą. Kai kurių krypčių ES politika jau padeda spręsti kaimo problemas ir naudotis jo galimybėmis ir prisideda prie subalansuotos, teisingos, žalios ir novatoriškos kaimo vietovių plėtos.

Reformuota bendra žemės ūkio politika (BŽŪP)³⁶, visų pirma jos Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai (EŽŪFKP), yra vienas iš pagrindinių kaimo vietovėms skiriamo ES finansavimo šaltinių. Juo puoselėjamas pažangus, atsparus ir diversifikuotas žemės ūkio sektorius, gerinama aplinkos apsauga, skatinami klimato srities veiksmai ir stiprinama kaimo vietovių socialinė ir ekonominė struktūra.

Kitas svarbus paramos kaimo vietovėms šaltinis yra sanglaudos politika³⁷, kuria skatinamas ir remiamas bendras harmoningas valstybių narių, regionų ir teritorijų vystymasis. Siekiant šių tikslų iš Europos regioninės plėtros fondo (ERPF), Sanglaudos fondo (SF) ir „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) skiriamos didelės investicijos į žmones ir infrastruktūrą kaimo vietovėse. Ji taip pat suteikia galimybę parengti kiekvienos teritorijos poreikiams pritaikytas strategijas siekiant naujų 2021–2027 m. sanglaudos politikos tikslų „Piliečiams artimesnė Europa“ ir „Socialiai atsakingesnė ir įtraukesnė Europa“. Ji suteikia valstybėms narėms ir regionams lanksčią ir pritaikomą struktūrą, kuri sudaro sąlygas remti integruotą teritorijų vystymą taikant daugiapakopį valdymą. Ji taip pat suteikia galimybę remti kaimo vietovėse jų pačių sukurtus vietos lygmens sprendimus.

Todėl valstybės narės turėtų pasinaudoti BŽŪP strateginių planų ir 2021–2027 m. sanglaudos politikos programų teikiamomis galimybėmis skatinti tvarią ir integruotą kaimo plėtrą. Be to, jos turėtų išnaudodamos labai didelį Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP), programos „InvestEU“, kitų ES programų ir Europos investicijų banko potencialą užpildyti esamas investicijų spragas kaimo vietovėse. Finansavimas turi būti telkiamas nuosekliai ir papildyti nacionalines ir regionines valstybių narių intervencines priemones, kurių indėlis teikiant visapusišką paramą kaimo vietovėms lieka lemiamas.

Be šių pagrindinių finansavimo galimybių, siekiant, kad ši vizija taptų realybe, ES kaimo veiksmų plane, kuris padės įgyvendinti šią viziją, bus nurodyti įvairių sričių ES politiką jungiantys konkretūs projektai ir iniciatyvos, suskirstyti į keturias veiksmų kryptis. Siekiant įgyvendinti viziją, keletas iniciatyvų susietos su pavyzdinėmis iniciatyvomis, kurie suteikia postūmį jungtinėms pastangoms siekti bendrų vizijos tikslų ir paprastai apima kelis veiksmus, kurie daro poveikį, kai vykdomi kartu. Pavyzdinės iniciatyvos – tai įgyvendintini projektai, kurių poveikį stiprins priede išsamiai aprašyti lydinieji veiksmai³⁸.

³⁶ https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_lt

³⁷ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_lt

³⁸ Išsamų lydimųjų veiksmų sąrašą rasite priede.

„Reikia pripažinti, kad kaimo vietovės gyvybiškai svarbios visai visuomenei, ir, dekonstruojant stereotipus, gerinti jų įvaizdį ir suvokimą tarp miestų gyventojų ir sprendimus priimančių asmenų.“

(Iš konsultacijų dėl ilgalaikės vizijos)

Vietos bendruomenės yra labiausiai pajėgios įvertinti santykinis savo teritorijų pranašumus ir jais naudotis. Pastaruosius 30 metų bendruomenės galėjo rengti vietos strategijas ir už tai pagal LEADER taisykles buvo skiriamas BŽŪP finansavimas. Sanglaudos politikoje taip pat jau seniai taikoma bendruomenės inicijuotos vietos plėtros priemonė, visų pirma priemiesčių teritorijose ir pakrančių zonose, taip pat salose. Esamomis ir būsimomis vietos plėtros strategijomis paremta aktyvesnė tinklaveika turėtų padėti vietos bendruomenėms gauti daugiau patarimų, visų pirma apie galimybes gauti finansavimą ir tokių strategijų rengimą. Šiomis aplinkybėmis ir toliau bus propaguojamas pažangiųjų kaimų metodas.

Siekiant skatinti kaimo vietovių dinamiškumą siūlomos šios iniciatyvos:

- **Kaimo vietovių gaivinimo platforma**

Komisija sukurs kaimo bendruomenėms, kaimo projektų vykdytojams ir vietos valdžios institucijoms bendradarbiauti padėsiančią vieno langelio principu veikiančią platformą, per kurią bus teikiama informacija apie vykdomus projektus ir finansavimo galimybes. Ji suteiks galimybę kaime gyvenantiems piliečiams ir bendruomenėms parodyti, kaip jie, pasinaudodami savo teritorijos ypatumais, sugebėjo sukurti naujas ekonomines galimybes arba pradėti teikti paslaugas jų gyventojams. Tai savo ruožtu leis projektų vykdytojams arba kaimo valdžios institucijoms pritaikyti šias strategijas prie savo realijų.

Ta platforma pirmiausia bus skirta kaimo vietovėms, kurioms aktualios gyventojų skaičiaus mažėjimo, senėjimo ir ekonominių galimybių trūkumo problemos: joje bus galima gauti informacijos apie priemones ir strategijas, taip pat sužinoti apie geriausią su jomis susijusią patirtį.

- **Kaimo bendruomenėms skirti moksliniai tyrimai ir inovacijos**

Stiprios inovacijų ekosistemos, į kurias susiburia viešieji ir privatieji subjektai, suteikia kaimo bendruomenėms svarią galimybę vėl suklestėti, kaimo vietovėms – tapti novatoriams patraukliomis darbo ir gyvenimo vietomis, o Europai – sutelkti inovacijų centrų, talentų ir kūrybiškų protų, esančių ne pagrindiniuose žinių centruose, spiečių. Šios pavyzdinės iniciatyvos veiksmas bus skatinamas tokių ekosistemų stiprinimas. Tam, kad inovacijos plstų ir būtų diegiamos sparčiau, vykdant į kaimo vietas orientuotą programą „Europos horizontas“ mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklą bus remiamos kaimo bendruomenių ir jų reikmėms plėtojamos inovacijos, mokymas, taip pat kaimo novatorių keitimasis žiniomis per kasmetinį „Startuolių kaimų“ forumą.

Šios pavyzdinės iniciatyvos bus papildytos lydimaisiais veiksmas. Komisija įvertins, kaip geriausiai skatinti optimalų žemės naudojimo planavimą ir zonavimą, kad būtų apsaugota ir skatinama tvarus ūkininkavimas ir kita ekonominė veikla, ir toliau stiprinti su LEADER ir pažangiaisiais kaimais susijusią tinklaveiką. Naujos programos,

pavyzdžiui, „Erasmus+“ ir Europos solidarumo korpusas, taip pat padės taikant įtraukties priemones pasiekti daugiau žmonių kaimo vietovėse.

Pavyzdinės iniciatyvos, skatinančios sujungti kaimo vietoves

„Kad ir kiek pastangų skiriama švietimui, turizmo skatinimui, naujų ekonominių iniciatyvų plėtrai ir pan., bet kokios vystymo iniciatyvos sėkmės prielaida yra pasiekiamumas. Jei kaimo vietovės nėra lengva pasiekti ir jose nėra ryšio, jokia kaimo vietovėse įgyvendinama vystymo strategija nebus vaisinga.“

(Iš konsultacijų dėl ilgalaikės vizijos)

Komisija ragina valstybes nares ir regionus parengti kaimo vietovių darnaus judumo strategijas. Jose daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama konkretiems kaimo judumo uždaviniams³⁹, atsižvelgiant į tarpvalstybines ir makroregionines jungtis, kad būtų kuo geriau išnaudoti esami tinklai. Jos turėtų remtis Europos darnaus judumo mieste planavimo gairėmis⁴⁰. Miestų vietovės taip pat skatinamos priimamuose darnaus judumo planuose skirti dėmesio jas supančioms priemiesčių ir kaimo vietovėms.

Plačiąjuostis ryšys, įskaitant 5G, yra labai svarbi priemonė įmonėms ir žmonėms, norintiems dirbti nuotoliniu būdu ir prisitaikyti prie inovacijų ir naujos ekonominės veiklos. Jis taip pat sudaro sąlygas taikyti novatoriškus naujų įgūdžių įgijimo būdus ir be jo neįmanoma naudotis tokiais prieinamomis e. paslaugomis kaip e. sveikata, mažmeninė prekyba, internetinė bankininkystė, kelionių informacija ir prieiga prie viešojo administravimo institucijų. Tų tikslų pasiekti padės antžeminio ir palydovinio junglumo derinys, visose vietose užtikrinantis spartųjį plačiąjuostį ryšį, kuris leidžia teikti atsprias ir ekonomiškai efektyvias paslaugas. Siekiant užtikrinti pasiekiamumą taip pat labai svarbu masiškai ugdyti skaitmeninį raštingumą. Galiausiai, duomenys turėtų būti naudojami kaimo vietovių labui. Jie gali padėti užtikrinti geresnį ir veiksmingą paslaugų teikimą, piliečių dalyvavimą ir inovacijas tokiuose sektoriuose kaip judumas, energetika, maisto tiekimas ir sveikata.

Skatinant užtikrinti susisiekimą su kaimo vietovėmis siūlomos šios iniciatyvos:

- **Darnaus daugiarūšio judumo kaimo vietovėse geriausia patirtis**

Būtina gerinti esamas transporto jungtis. Todėl naudojantis skaitmenizavimu reikėtų optimizuoti darnius daugiarūšio judumo sprendimus ir jungtis. Remdamasi savo patirtimi, susijusia su judumo mieste tinklais, Komisija padės kaimo savivaldybėms išdiskutuoti judumo sprendimus ir juos pasirinkti. Pristatydamos vietos lygmens iniciatyvas, vietos valdžios institucijos galės aptarti judumo kaimo vietovėse klausimus

³⁹ Įskaitant su kaimo vietovių demografinę padėtimi (pavyzdžiui, senėjančia visuomene) susijusius specifinius uždavinius, kuriems spręsti reikia užtikrinti transporto priemonių parko ir infrastruktūros pasiekiamumą.

⁴⁰ https://www.eltis.org/sites/default/files/sump_guidelines_2019_interactive_document_1.pdf

ir, pritaikiusios tokią iniciatyvą, spręsti savo vietovių judumo problemas gerindamos transporto darnumą ir kaimo vietovių pasiekiamumą⁴¹.

- **Kaimo skaitmeninė ateitis**

Kaimo vietovės ir bendruomenės turi būti aktyviai įtrauktos į skaitmenizavimą. „Kaimo skaitmeninė ateitis“ bus kompleksas integruotų veiksmų, kuriais bus skatinama tvari skaitmeninė kaimo vietovių transformacija, didinamas jų patrauklumas, kad žmonės ir įmonės pasilikėtų arba sugrįžtų. Jo kryptys:

1. Skaitmeninis junglumas: panaikinti atotrūkį tarp kaimo ir miesto vietovių ir sudaryti sąlygas visuotiniam ir įperkamam sparčiojo ryšio prieinamumui. Tai bus pasiekta sutelkiant privačiojo sektoriaus investicijas.
2. Skaitmeninė technologija: skaitmeninės inovacijos ir naujos technologijos, pavyzdžiui, dirbtinis intelektas, robotika, daiktų interneto sprendimai ir skaitmeninių inovacijų centrai, prisidedantys prie kaimo vietovių plėtros.
3. Žmonės: stiprinti gebėjimus, kurių reikia kaimo vietovių skaitmeninei transformacijai, įskaitant itin veiksmingos skaitmeninio švietimo ekosistemos pasiekiamumą ir dalyvavimą joje, kaip numatyta 2021–2027 m. skaitmeninio švietimo veiksmų plano strateginiuose tiksluose⁴², ir skatinti skaitmeninių įgūdžių ugdymą ir verslumą, kad visi galėtų pasinaudoti skaitmeninės pertvarkos teikiama nauda;
4. Bus vertinama pažanga, padaryta siekiant panaikinti skaitmeninę takoskyrą tarp miesto ir kaimo vietovių, pertvarkant esamus rodiklius, konkrečiai, skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indekso rodiklius, į kaimo skaitmeninį indeksą.

ES siekia iki 2030 m. užtikrinti, kad visi internete galėtų visapusiškai dalyvauti demokratiname gyvenime ir gauti visas viešąsias paslaugas. Kaip numatyta 2030 m. skaitmeninės politikos kelrodžio dokumente, 100 proc. pagrindinių viešųjų paslaugų Europos piliečiams ir įmonėms turėtų būti pasiekiamos internetu; 100 proc. Europos piliečių turėtų prieigą prie medicinos dokumentų (e. įrašų); o 80 proc. piliečių iki 2030 m. naudotųsi skaitmeniniu ID sprendimu⁴³.

Investuojant į infrastruktūrą, technologijas ir žmones, Europos finansavimas iš EŽŪFKP, ERPF, „ESF+“ ir Europos infrastruktūros tinklų priemonės (EITP), EGADP, taip pat nacionalinis ir privatus finansavimas turėtų būti skiriami suderintai. Šios investicijos padės pasiekti tikslą iki 2025 m. užtikrinti spartųjį plėčiamąjį ryšį 100 proc. kaimo vietovių. Pažymėtina, kad ne mažiau kaip 20 proc. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšų turėtų būti skirta skaitmeninei pertvarkai. Kaip minėta Skaitmeninio dešimtmečio komunikate, iki 2030 m. gigabitinis tinklas turėtų aprėpti visus Europos namų ūkius ir visose apgyvendintose vietovėse turi veikti 5G ryšys.

⁴¹ „SMARTA 1“ projekto išvados rodo, kad kaimo transporto tinklo pristatomas vietos lygmens iniciatyvas vietos valdžios institucijos gali atkartoti savo vietovėje, ir tinklas gali tapti forumu diskusijoms judumo kaimo vietovėse klausimais. Žr. <https://ruralsharedmobility.eu/wp-content/uploads/2021/01/SMARTA-2nd-Brochure-EN.pdf>

⁴² Komunikatas „Švietimo ir mokymo pritaikymas prie skaitmeninio amžiaus“ (COM(2020) 624 *final*).

⁴³ Komunikatas „2030 m. skaitmeninės politikos kelrodis: Europos skaitmeninio dešimtmečio kelias“ (COM(2021) 118 *final*).

Be šių pavyzdinių veiksmų, Komisija taip pat palengvins plačiajuosčio ryšio diegimą, teikdama paramą Plačiajuosčio ryšio kompetencijos biurų tinklui. BŽŪP, sanglaudos politikos, programos „Horizontas 2020“ ir programos „Europos horizontas“ finansavimas sudarys sąlygas tolesniam skaitmenizavimui, visų pirma žemės ūkio sektoriuje. Kalbant apie transportą, miesto ir kaimo jungtys bus aptartos naujos ES judumo mieste sistemos dokumente; į kaimo poreikius bus atsižvelgta Bepiločių orlaivių strategijoje 2.0.

Pavyzdinės iniciatyvos, stiprinančios kaimo vietovių atsparumą

*„Kiekviename kaimo vietovių plėtros aspekte turėtų atsispindėti tvarumo idėja.“
„Klimatui nekenkiantys gamybos metodai ūkininkams atveria naujas nišas ir ateities perspektyvas.“*

„COVID-19 atskleidė įvairių vietovių silpnąsias vietas ir galimybes. Nors atrodytu, kad ligos plitimo rizika kaimo vietovėse mažesnė nei tankiai apgyvendintose miestų teritorijose, gyventojai – o jie paprastai vyresni, taigi pažeidžiamesni – pajuto, kaip trūksta arti esančių sveikatos priežiūros įstaigų ir paslaugų.“

(Iš konsultacijų dėl ilgalaikės vizijos)

Šio komplekso veiksmai padės didinti kaimo vietovių aplinkos, klimato ir socialinį atsparumą ir bus orientuoti į įmones ir valdžios institucijas, nes joms gali tekti neproporcingai didelę pertvarkos išlaidų dalis. Jie turėtų užtikrinti ES piliečių, kuriems gresia pavojus netekti savo teisių, įtraukti lyčių lygybės skatinimą, kaimo vietovėse gyvenančių arba sezoninį darbą dirbančių iš etninės ar rasinės mažumos kilusių asmenų lygybę ir įtraukti taip pat vienodai skatinti ekonominės ir socialinės padėties gerinimą.

Siekiant didinti kaimo vietovių atsparumą siūlomos šios iniciatyvos:

- **Parama kaimo savivaldybėms energetikos pertvarkos ir kovos su klimato kaita srityse**

Merų pakto dėl klimato ir energetikos vienijamos savivaldybės yra didžiausias pasaulyje savivaldybių tinklas. Bus sukurta kaimo reikalų darbo grupė, kuri sudarys sąlygas signatarams iš kaimo vietovių keistis informacija apie geriausią patirtį, gauti lėšų ir geriau suvokti savo indėlį į kovą su klimato kaita. Europos fondai gali finansuoti pastatų renovaciją kaimo vietovėse ir taip remti ES atsigavimą po COVID-19 pandemijos kuriant darbo vietas⁴⁴ ir prisidedant prie žaliojo kurso tikslų įgyvendinimo didesniu energijos vartojimo efektyvumu, atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamyba vietoje ir energijos nepritekliaus mažinimu Europos Sąjungoje. Kaimo vietovėms taip pat bus visapusiškai atstovaujama įgyvendinant naujojo europinio bauhauzo iniciatyvą⁴⁵, pagal kurią Europos žaliasis kursas į mūsų gyvenamąsias erdves integruojamas pritaikant pastatus ir viešąsias erdves.

⁴⁴ Be kita ko, Komisijos rekomenduojamomis priemonėmis, kurios yra Veiksmingo aktyvaus užimtumo rėmimo (EASF) iniciatyvos dalis.

⁴⁵ https://europa.eu/new-european-bauhaus/index_lt

- **Kovos su klimato kaita veiksmai durpynuose vykdant anglies dioksido kiekį dirvožemyje didinantį ūkininkavimą**

Šlapynių ir durpynų atkūrimas, išsaugojimas ir jų drėgnumo atkūrimas daro didelį poveikį klimatui, nes gali iš karto gerokai sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį palyginti mažoje teritorijoje ir kartu duoti įvairios papildomos naudos, susijusios su vandentvarka ir biologine įvairove.

Ši pertvarka būtų veiksmingesnė taikant teritorinį metodą, ypač tose kaimo vietovėse, kuriose yra daug durpynų. Šie regionai galėtų pasinaudoti Teisingos pertvarkos fondo parama. Anglies dioksido kiekį dirvožemyje didinančio ūkininkavimo iniciatyvos galėtų tapti dar vienu ūkininkų ir miškininkų pajamų šaltiniu ir tapti atlygio už anglies dioksido sekvestraciją šaltiniu. Kaip numatyta strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“, nauja ES anglies dioksido kiekį dirvožemyje didinančio ūkininkavimo iniciatyva skatins šį naują verslo modelį. Parama bandomųjų anglies dioksido kiekį dirvožemyje didinančio ūkininkavimo iniciatyvų plėtrai regionuose gali būti skiriama pagal BŽŪP, sanglaudos politiką ir programą LIFE. Ypač svarbu užtikrinti stiprią konsultacinę paramą ūkininkams ir miškininkams.

- **Siūloma geros dirvožemio būklės ir maisto srities ES misija**

Siūloma programos „Europos horizontas“ misija „Gera dirvožemio būklė ir maistas“ siekiama įgyvendinti plataus užmojo mokslinių tyrimų ir inovacijų programą. Misija turėtų padėti spręsti su dirvožemiu susijusias problemas ne tik kaimo vietovėse, bet ir miestuose, nes jos veikloje bus kuriamos sąsajos tarp kaimo ir miesto taikomų metodų. Vykdamis misiją taip pat turėtų būti įgyvendinamos piliečių aktyvumo iniciatyvos ir gerinamos žinios apie dirvožemį.

- **Socialinis atsparumas ir moterys kaimo vietovėse**

Bus remiamas moterų verslumas ir dalyvavimas sprendimų priėmimo procese, taip pat investicijos į profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros paslaugas, pavyzdžiui, ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą, taip pat į paslaugas vyresnio amžiaus žmonėms. Be to, gali būti galimybių didinti moterų integraciją į darbo rinką.

Kaip paskelbta 2020–2025 m. lyčių lygybės strategijoje⁴⁶, Komisija, investuodama „Europos socialinio fondo +“, Europos regioninės plėtros fondo, programos „InvestEU“ ir Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšas, toliau remis valstybių narių pastangas gerinti kokybiškų švietimo ir priežiūros paslaugų vaikams⁴⁷ ir kitiems priklausomiems asmenims prieinamumą, pasiekiamumą ir įperkamumą kaimo vietovėse. Ypatingas dėmesys taip pat bus skiriamas pažeidžiamoje padėtyje esantiems žmonėms.

Šias keturias pavyzdines iniciatyvas papildys kiti demografinio ir socialinio atsparumo didinimo veiksmai. Tarp jų bus veiksmų, kuriais remiama demografinio nuosmukio nuo jo kenčiančiose kaimo vietovėse Europoje priežasčių analizė ir migrantų kilmės asmenų bei kitų mažumų įtrauktis ir integracijos priemonės.

⁴⁶ Komunikatas „Lygybės sąjunga. 2020–2025 m. lyčių lygybės strategija“ (COM(2020) 152 *final*).

⁴⁷ Komunikatas 2021–2024 m. ES vaiko teisių strategija (COM) (2021) 142 *final*).

„Kaimo vietovėms ateities perspektyvą suteikia ekonomikos įvairinimas, kaimo įmonių, ypač labai mažų įmonių, novatoriškumo skatinimas ir galiausiai verslo struktūrų konkurencingumo didinimas kaimo vietovėse.“

(Iš konsultacijų dėl ilgalaikės vizijos)

Šios srities veiksmai turėtų prisidėti prie kaimo vietovių ekonominės veiklos įvairinimo žalosios ir skaitmeninės visuomenės transformacijos kryptimi ir padėti stiprinti vertės grandines apdirbimo, kultūros ir kūrybos sektoriuose. Atitinkami veiksmai turėtų būti gerai susieti su regioninėmis pažangiosios specializacijos strategijomis ir užtikrinti, kad kaimo regionai išliktų patrauklūs pramonės ir kitos ekonominės veiklos investicijoms.

Be to, kaimo vietovių įvairinimą reikėtų remti ne vien maisto ir ūkininkavimo sektoriuje. Prie kaimo vietovių plėtros prisidės turizmo⁴⁸, ūkių prekybos ir perdirbimo sinergija, įskaitant geografinių nuorodų populiarinimą. Tai galėtų apimti produktų su geografinėmis nuorodomis, kurios liudija glaudžią produkto sąsają su jo kilmės teritorija, komercializaciją. Tai galėtų būti naudinga ir produktams, pagamintiems gerai valdomose „Natura 2000“ teritorijose parodant, kad jų gamyba nesikerta su gamtos apsauga.

Parama bus teikiama regionams, rengiantiems strategijas, numatančias geriausiai išnaudoti jiems būdingu pranašumus, konkrečiai su žaliuoju kursu susijusiose srityse, taip pat apdirbimo, paslaugų ir kūrybos sektoriuose, kartu išsaugant pajėgumą apsirūpinti maistu ir jo gamybos tvarumą. Todėl labai svarbu vystyti ir pertvarkyti kaimo vietovių pramonės ir paslaugų sektorius, taip pat vertės grandines, susijusias su žaliavų ir energetikos sektoriais, neatsisakant žemės ūkio gamybos ar žemės ūkio paskirties žemės tvaraus naudojimo. Apdirbimo, energetikos, kultūros ir kūrybos sektoriai yra glaudžiai susiję su kitų kaimo vietovių sektorių našumo ir užimtumo augimu ir prie jo prisideda.

Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane⁴⁹ iškeltas tikslas, kad iki 2030 m. 78 proc. 20–64 metų amžiaus gyventojų turėtų darbą. Tam reikia užtikrinti ir kaimo vietovėse gyvenančių žmonių dalyvavimą darbo rinkoje. Be to, veiksmų plane numatyta, kad iki 2030 m. kasmet profesiniuose kursuose turėtų dalyvauti 60 proc. visų suaugusiųjų. Siekiant užtikrinti, kad kaimo vietovių gyventojai turėtų visa ko reikia, norint būti konkurencingiems kintančioje darbo rinkoje, „ESF+“ lėšomis bus remiamas jų profesinis mokymas. Planuojamos Europos švietimo erdvės iniciatyvos padės didinti nacionalinių švietimo ir mokymo sistemų kokybę ir įtraukumą, o tai darys poveikį ir kaimo bei atokioms vietovėms.

Bus skatinami šie platus pobūdžio veiksmai:

- **Verslumas ir socialinė ekonomika kaimo vietovėse**

⁴⁸ COVID-19 krizė paskatino tvariam turizmui palankius elgesio pokyčius (<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121262>).

Komisija imsis įvairių veiksmų, įskaitant mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo veiklą, ypatingą dėmesį skirdama kaimo vietovėse jau įsisteigusioms arba ketinančioms įsisteigti mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Tai leis verslininkams ir mažosioms įmonėms persikelti į kaimo vietas ir padės jiems prisitaikyti prie besikeičiančios ekonominės aplinkos, rasti nišų novatoriškiems verslo metodams, bendradarbiauti ir telktis į klasterius, taip pat plėtoti naujus ekonomikos sektorius. Iš dalies tai bus pasiekta skiriant finansavimą pagal programą „Europos horizontas“ ir Komisijos Bendrosios rinkos programą, kuri orientuota vien į mažųjų ir vidutinių kaimo įmonių poreikius.

Socialinės ekonomikos organizacijos turi didelį potencialą didinti gyvenamosios vietos patrauklumą ir suteikti daugiau galių piliečiams ir bendruomenėms. Į iššūkius ir galimybes bus reaguojama Europos socialinės ekonomikos veiksmų planu ir Europos klasterių bendradarbiavimo platformoje: bus skatinamos socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių inovacijos ir padedama jungti verslo išteklius kaimo vietovėse, taip pat remti socialinės ekonomikos suinteresuotuosius subjektus inovacijų, kokybiškų darbo vietų kūrimo ir socialinės įtraukties srityse. Be to, bus stiprinama kaimo įmonių tinklaveika pasitelkiant Europos įmonių tinklus (didžiausią Europos mažųjų ir vidutinių įmonių tinklą), taip pat rengiant kvietimus dėl regionų bendradarbiavimo per Europos socialinės ekonomikos misijų projektą. Ypatingas dėmesys bus skiriamas trumpoms žemės ūkio (maisto) produktų tiekimo grandinėms, tiesiogiai susiejančioms gamintojus su vartotojais.

Šią pavyzdinę iniciatyvą papildys veiksmai, kuriais, be kita ko, plėtojamos jaunimo užimtumo ir mokymosi galimybės ir skatinamas darnus bioekonomikos vystymasis.

4. ES KAIMO VEIKSMŲ PLANO ĮGYVENDINIMAS

Komisija remis ir stebės ES kaimo veiksmų plano įgyvendinimą ir reguliariai jį naujins, kad užtikrintų jo aktualumą ir atsižvelgtų į naujus ES politikos veiksmus. Reguliariai palaikydama ryšius su valstybėmis narėmis, suinteresuotosiomis šalimis, įstaigomis ir institucijomis, ji sudarys sąlygas keistis informacija kaimo klausimais. Numatoma, kad dabartiniai ES ir nacionaliniai kaimo tinklai, sanglaudos politikos tinklai, „Inform EU“ tinklas ir būsimi BŽŪP tinklai aktyviai padės įtraukti suinteresuotuosius subjektus, dalytis geriausia patirtimi ir įgyvendinti veiksmus įvairiose siūlomuose srityse ir įvairiomis siūlomomis kryptimis.

4.1. Poveikio kaimui vertinimas

Kadangi kaimo plėtros pobūdis yra daugialypis ir Sutartimis siekiama ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos, ES politiką reikia peržiūrėti kaimo akimis, atsižvelgiant į galimas jos pasekmes ir poveikį kaimo vietovių darbo vietoms ir ekonomikos augimui, vystymosi perspektyvoms, socialinei gerovei ir visų asmenų galimybių lygybei, taip pat kaimo vietovių aplinkos kokybei.

Vykdant Geresnio reglamentavimo darbotvarę, bus įdiegtas poveikio kaimui vertinimo mechanizmas, konkrečiai, siekiant įvertinti numatomą pagrindinių ES teisėkūros iniciatyvų poveikį kaimo vietovėms. Jo tikslas – užtikrinti politikos priemonių nuoseklumą, tarpusavio derėjimą ir papildomumą, kad jos būtų naudingos kaimo vietovėms ir bendruomenėms. Įvertinus politikos iniciatyvų poveikį kaimui padidės jų poveikis vietoje. Sukurti tokį mechanizmą rekomenduota Korko 2.0 deklaracijoje

„Geresnis gyvenimas kaimo vietovėse“⁵⁰, kuri patvirtinta 2017 m. Komisijos komunikate dėl maisto ir ūkininkavimo ateities⁵¹ ir neseniai priimame komunikate dėl geresnio reglamentavimo⁵². Per vykusias konsultacijas ją taip pat akcentavo vietos bei regionų valdžios institucijos ir kaimo suinteresuotieji subjektai. Mechanizmas, be kita ko, remsis teritorinio poveikio vertinimais ir geresnio kaimo vietovių padėties stebėjimo rezultatais. Bus stebima, kaip ES politikoje atsižvelgiama į kaimo vietas, konkrečiai, teikiant reguliarias atitinkamų sričių politikos įgyvendinimo ataskaitas.

Komisija taip pat ragina valstybes nares apsvarstyti galimybę poveikio kaimui vertinimo principą taikyti nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis.

4.2. ES kaimo stebėjimo centras

Siekiant suprasti kaimo ekonomines, socialines ir demografines sąlygas ir į jas reaguoti labai svarbu gauti daugiau ir geresnių duomenų. Komisijoje bus įsteigtas **kaimo stebėjimo centras**, kuris toliau tobulins duomenų apie kaimo vietas rinkimą ir analizę. Šis stebėjimo centras taip pat teiks įrodymus, kuriais remiantis būtų formuojama kaimo plėtros politika ir kartu stiprinamas bendras kaimo veiksmų plano įgyvendinimas. Jam bus pavesta:

- centralizuoti ir analizuoti duomenis per kaimo duomenų portalą siejant duomenų šaltinius; Kai įmanoma, bus naudojami pagal lytį suskirstyti duomenys.
- informuoti apie atitinkamas ES iniciatyvas, skirtas kaimo vietovėms;
- analizuoti ES kaimo veiksmų plano įgyvendinimą.

Nors stebėjimo centro dėmesio lauke bus kaimas, siekiant atsižvelgti į įvairius kaimo vietovių aspektus ir jų sąsajas su kitomis teritorijomis, jis, suprantama, padės analizuoti įvairias teritorijas (tarpvalstybines, atokiausius regionus, kalnus, salas, retai apgyvendintas vietas ir kt.) . Šia kryptimi jis dirbs išvien su Eurostatu, Jungtinio tyrimų centro teritorinės politikos žinių centru⁵³ ir ESPON⁵⁴. Kaimo stebėjimo centrui bus naudinga pagal programą „Europos horizontas“ finansuojama į kaimo vietas orientuota mokslinių tyrimų ir inovacijų veikla: iš jos centras gaus daugiau įrodymų.

Šiame kontekste Komisija suformuluos bendrą metodą, kaip naudotis geoerdvinės informacijos sistemomis. Tai padidins skelbiamų georeferencinės statistikos duomenų kiekį, ir juos rengiant bus atsižvelgiama į geoerdvinę informaciją. Todėl Komisija bus pajėgi teikti išsamesnius regionų, vietos ir tarpvalstybinio lygmens statistikos duomenis tokiose srityse kaip demografija, sveikata, švietimas, turizmas ir žemės ūkis.

⁵⁰ Korko 2.0 deklaracija „Geresnis gyvenimas kaimo vietovėse“. https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/cork-declaration_en.pdf

⁵¹ Komisijos komunikatas „Maisto ir ūkininkavimo ateitis“, (COM(2017) 713 *final*).

⁵² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_1902

⁵³ https://knowledge4policy.ec.europa.eu/territorial_en

⁵⁴ <https://www.espon.eu/programme/espon/espon-2020-cooperation-programme>

4.3. Kaimo vietovėms skirtų ES finansavimo priemonių rinkinys

Kad būtų pasiekti vizijos tikslai, reikia plėsti ir toliau stiprinti esamą ES politikos priemonėmis teikiamą paramą. Pirmasis žingsnis bus pagerinti fondų, kurie prisideda prie kaimo plėtros, sinergiją ir papildomumą.

Komisija parengs **kaimo vietovėms skirto ES finansavimo galimybių ir optimalaus jų derinimo vadovą**. Jo paskirtis bus padėti orientuotis tarp įvairių finansavimo galimybių, sutelkti informaciją viename dokumente, kurį galės gauti vietos valdžios institucijos, suinteresuotieji subjektai, projektų vykdytojai ir administruojančios institucijos. Vadovas bus naudingas rengiant integruotas teritorines ir vietos plėtros strategijas, jame bus pateikta įkvepiančių sprendimų ir pavyzdžių kaimo vietovėms, kurie paskatintų gaivinimą visapusiškai išnaudojant naujo 2021–2027 m. biudžeto teikiamas naujas galimybes.

5. TOLESNI VEIKSMAI

Šis komunikatas, kuris yra ir indėlis į konferencijos dėl Europos ateities darbą, yra tik pirmas žingsnis procese, kuris įgyvendinant **Kaimo pakta** ir tęstinį **ES kaimo veiksmų planą** galiausiai turėtų padėti pasiekti ilgalaikės 2040 m. ES kaimo vietovių vizijos tikslus. Vizijos tikslus paversti tikrove ir pritaikyti prie kintančių ekonominių ir socialinių realijų galima tik bendradarbiaujant su kaimo vietovėse gyvenančiais piliečiais, nacionalinėmis ir regioninėmis administracijomis, vietos valdžios institucijomis ir visais kaimo suinteresuotaisiais subjektais.

Iki 2021 m. pabaigos Komisija kartu su suinteresuotaisiais subjektais inicijuos Kaimo pakta, tardamasi su Regionų komitetu, kaip konkrečiai įgyvendinti vizijos tikslus. Per šį procesą kaimo klausimai bus aptariami specialiuose renginiuose, be kita ko, BŽŪP tinkluose, ir kituose esamuose sanglaudos politikos fondų tinkluose. Komisija toliau bendraus su Europos kaimo parlamentu, kuris gali veikti kaip keitimosi nuomonėmis apie vizijos įgyvendinimą forumas.

Iki 2023 m. vidurio Komisija įvertins, kokie veiksmai buvo įgyvendinti ir numatyti pagal paramos kaimo vietovėms schemas, kurias 2021–2027 m. BŽŪP ir sanglaudos politikos fondų programavimo laikotarpiu finansuoja ES ir valstybės narės, ir prireikus nurodys spragas. Iki 2024 m. pirmojo ketvirčio bus parengta ES kaimo veiksmų plano įgyvendinimu pagrįsta vieša ataskaita. Joje bus pateikta svarstymų apie **galimas kaimo vietovėms skirtų aktyvesnių paramos veiksmų ir finansavimo gaires ir tolesnius žingsnius**. Į diskusijas dėl ataskaitos bus atsižvelgta rengiant pasiūlymus dėl 2028–2034 m. programavimo laikotarpio.

